

1 Første stortingsmelding om handelsnæringen

Regjeringen foreslår 39 tiltak for omstilling og bærekraftig vekst i varehandelen. Det kommer frem i stortingsmeldingen «Handelsnæringen – når kunden alltid har nett».

- Med nesten 380 000 ansatte er varehandelen den største sysselsetteren i privat næringsliv og er inngangsporten til arbeidslivet for mange, sier næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (H).

Handelsnæringen bidrar med ti prosent av den totale verdiskapingen i fastlands-Norge og er viktig for norsk økonomi.

- Regjeringen vil legge til rette for god omstilling i handelsnæringen innenfor bærekraftige rammer. Målet vårt er en sterk og konkurransedyktig næring også i fremtiden, sier Røe Isaksen.

Endring og økt konkurranse

Økt netthandel, direkte import av varer, selvbetjente kasser, skreddersydde tilbud og varer som hentes og leveres direkte hjem på døren. En tur i butikken er ikke hva den en gang var.

- Det som tidligere var konkurranse mellom ulike butikker i en handlegate, har blitt en arena der norske butikker er i direkte konkurranse med utenlandske nettbutikker, sier næringsministeren.

Økt netthandel fra utlandet og grensehandel har konsekvenser for verdiskapingen og sysselsettingen i handelsnæringen. Vi mangler god statistikk som beskriver utviklingen, derfor vil vi også utrede behovet for et årlig grensehandelsbarometer.

Bærekraftig omstilling

Regjeringen ser betydningen av en velfungerende handelsnæring og ønsker å legge til rette for god omstilling innenfor bærekraftige rammer. Dette betyr:

- at reguleringer fra myndighetene legger til rette for at næringen kan utvikle og ta i bruk nye forretningsmodeller
- at norsk handelsnæring står rustet til å møte konkurransen fra utenlandske aktører og til å utnytte de mulighetene som netthandel gir til å konkurrere på det internasjonale markedet
- at satsingen på digital kompetanse – både i utdanningen og i etterutdanningen – fortsetter, slik at norsk næringsliv og varehandel kan utvikle og ta i bruk ny teknologi
- en streng konkurranselov som håndheves effektivt av konkurransemyndighetene
- en innovasjonspolitik som bidrar til nye løsninger som ellers ikke ville blitt utviklet, og som stimulerer til økt konkurranse og nyskaping
- at næringen utvikler bærekraftige forretningsmodeller, bidrar til sirkulær økonomi og til at forbrukerne tar miljøvennlige valg.

Vil avvikle 350-kronersgrensen og redusere sjokolade- og sukkeravgiften

Regjeringen prioriterer vekstfremmende skatte- og avgiftslettelser. I forhandlingene om statsbudsjettet for 2019 ble det enighet om å avvikle den avgiftsfrie grensen for import av varer fra 1. januar 2020.

- Ved å fjerne 350-kronersgrensen blir norsk handelsnæring bedre rustet til å møte konkurransen fra utenlandske nettbutikker, sier næringsministeren.

I tillegg foreslår regjeringen å redusere sjokolade- og sukkeravgiften til prisjustert 2017-nivå. Dette gjør det mindre lønnsomt med grensehandel og netthandel fra utlandet av avgiftsbelagte produkter. Regjeringen har også satt ned et utvalg som ser på avgiftene på sjokolade- og sukkervarer og på alkoholfrie drikkevarer.

Styrker håndhevingen av konkurranseloven

Dagligvarehandelen er den største bransjen i varehandelen. Effektiv konkurranse i dagligvaremarkedet er sentralt for at forbrukerne skal få matvarer av høy kvalitet til lavest mulig pris. I meldingen varsler regjeringen at den vil legge til rette for økt konkurranse innenfor detaljhandel og distribusjon av dagligvarer. Etter regjeringens syn bør konkurransen styrkes både blant leverandørene og blant kjedene.

- Regjeringen vil styrke håndhevingen av konkurranseloven i dagligvarebransjen. Dette er et målrettet tiltak mot oppførsel som begrenser konkurransen, sier næringsministeren.

I tillegg vil regjeringen legge frem forslag til lov om god handelsskikk og utrede tiltak for økt konkurranse innenfor salg og distribusjon av dagligvarer.

Behov for ny og endret kompetanse

Skal norske bedrifter hevde seg i den internasjonale konkurransen, må teknologi brukes til å kutte kostnader og til å utvikle nye forretningsområder. Da må kompetansen til arbeidskraften videreutvikles.

Næringens sysselsettingsandel har falt de siste årene. Restrukturering og effektivisering vil trolig forsterke utviklingen og endre kompetansebehovet.

- For norsk økonomi og verdiskaping er det viktig at denne arbeidskraften omstilles til annet produktivt arbeid. Dette er arbeidskraft samfunnet trenger til å løse mange av utfordringene i årene som kommer, sier næringsministeren.

Regjeringen vil etablere et nytt utdanningsprogram slik at yrkesutdanningen blir mer tilpasset handelsnæringens behov. Regjeringen vil også utarbeide og sette i gang en ny kompetansereform for at ingen skal gå ut på dato og flere skal kunne stå i arbeid lenger. Videreutdanningstilbud i digital kompetanse er et satsingsområde. Vi vil også følge opp Digital21 for å legge til retter for at næringslivet i større grad kan utvikle og ta i bruk nye kunnskap og teknologi i takt med den økende digitaliseringen.

Handelsavtaler

Økt internasjonal konkurranse gjør at internasjonal regulering får økt betydning for handelsnæringen. Regjeringen vil arbeide for at bestemmelser som legger til rette for elektronisk handel inkluderes i WTO-rammeverket og i frihandelsavtaler. Utviklingen av et digitalt indre marked er et av Europakommisjonens fremste prioriteringer.

Bærekraft, sirkulærøkonomi og handelsnæringens bidrag til det grønne skiftet

Næringen er viktig for å nå klima- og miljømålsettinger og kan være en driver for bærekraftige løsninger. Næringen kan bidra til det grønne skiftet gjennom å fremme nye forretningsmodeller og sirkulær økonomi. Det kan skje ved å stille krav til produktene som selges, ved å hjelpe forbrukerne til å ta miljøvennlige valg, og ved å legge til rette for bærekraftig forbruk. Regjeringen vil arbeide for at Norge skal være et foregangsland i utviklingen av en grønn, sirkulær økonomi.

2 Varsler grensehandelsbarometer

Vi har lite statistikk om grensekryssende netthandel og hvilke varer nordmenn grensehandler. Regjeringen vil derfor utrede behovet for et årlig grensehandelsbarometer.

- Økt netthandel fra utlandet og grensehandel har konsekvenser for verdiskapingen og sysselsettingen i handelsnæringen. Vi mangler god statistikk som beskriver utviklingen, derfor vil vi utrede behovet for et årlig grensehandelsbarometer, sier næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (H).

Regjeringen vil om kort tid legge frem en stortingsmelding om handelsnæringen. Et tiltak i meldingen er å utrede behovet for et årlig grensehandelsbarometer. Statistikken skal også omfatte grensekryssende netthandel av varer og tjenester.

Ifølge SSB grensehandlet nordmenn for rundt 15. milliarder kroner i 2017. Anslagene for netthandel fra utlandet er svært usikre og det er stor variasjon. Anslagene for verdien av den avgiftsfrie netthandelen varierer fra 2,5 milliarder kroner til 18,4 milliarder kroner i 2017.

Handelsnæringen viktig for norsk økonomi

Næringen sysselsetter 380 000 personer og bidrar til 10 prosent av den totale verdiskapingen i Fastlands-Norge. Næringen har vært en viktig bidragsyter til produktivitetsveksten i norsk økonomi de siste tiårene.

Netthandel gir kundene mulighet til å importere varer direkte fra utlandet, og gjør norsk handelsnæring mer konkurranseutsatt. Netthandel innebærer også nye muligheter for norske handelsbedrifter til å eksportere. Dette betyr at den norske handelsnæringen står overfor flere av de samme utfordringene som mer tradisjonelle, konkurranseutsatte næringer.

I forhandlingene om statsbudsjettet for 2019 ble det enighet om å avvikle den avgiftsfrie grensen for import av varer i utlandet fra 1.1.2020. En avvikling av den avgiftsfrie grensen innebærer at norsk handelsnæring blir bedre rustet til å møte konkurransen fra utenlandske nettbutikker.

Ser behov for økt kunnskap

Årsaker til grensehandelen mellom Norge og Sverige er prisforskjeller og ulikt vareutvalg. Prisforskjellene avhenger av det generelle lønns- og kostnadsnivået i landene, av ulikheter i skatter og avgifter, av tollvernet på landbruksprodukter og av valutakursen.

Den viktigste kilden for statistikk for grensehandel vi har i dag er en kvartalsvis undersøkelse som SSB gjennomfører om nordmenns kjøp av varer og tjenester på dagsturer til utlandet. Undersøkelsen inkluderer ikke kjøp av varer i utlandet via nettbutikker, og viser ikke grensehandel fordelt på varegrupper.

Nordmenns kjøp av varer fra utenlandske nettbutikker under 350 kroner (inkludert frakt- og forsikringskostnader) registreres ikke. SSB utarbeider imidlertid anslag for omfanget av slik netthandel, og tar det med i tallene for samlet import i utenriksregnskapet.

Det er også ønskelig med bedre statistikk om konsumentenes import av musikk, film og dataspill fra utenlandske nettbutikker og strømmetjenester. Omfanget av denne tjenesteimporten har økt de siste årene. Statistikken bør derfor omfatte grensekryssende netthandel av både varer og tjenester.

En næring i endring

Stortingsmeldingen om handelsnæringen beskriver den omstillingen næringen går igjennom. Næringen må omstille seg, men utviklingen stiller også nye krav til myndighetene. Økt internasjonal konkurranse gjør at internasjonal regulering får økt betydning. Det pågår regelverksutvikling for felles løsninger på europeisk nivå som vil ha betydning for norsk handelsnæring. Mange av forslagene omtales i meldingen.

3 Regjeringen vil styrke håndhevingen av konkurranseloven i dagligvarebransjen

For at vi forbrukere skal få matvarer av høy kvalitet til lavest mulig pris er effektiv konkurranse i dagligvarebransjen helt avgjørende.

– Dagligvaremarkedet er så viktig for forbrukerne at vi må iverksette tiltak raskt, sier næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. – Begrenset konkurranse har store skadevirkninger, både i form av lite effektiv ressursbruk, høye priser og lite innovasjon.

Regjeringen vil derfor styrke håndhevingen av konkurranseloven i bransjen. Dette vil være et målrettet tiltak mot konkurransebegrensende atferd.

Styrket håndheving innebærer både at Konkurransetilsynet senker terskelen for hvilke saker som etterforskes i dagligvarebransjen, og at tilsynet kan drive mer omfattende markedsovervåking. Konkurransetilsynet har prioritert dagligvaremarkedet i flere år, og er for tiden i gang med omfattende analyser på oppdrag for regjeringen. Denne satsningen vil bygge videre på det arbeidet som allerede er i gang.

– For å få den effekten vi ønsker må vi prioritere arbeidet med dagligvarebransjen enda sterkere, og vi må sikre at Konkurransetilsynet har de ressursene de trenger, sier næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. – Vi jobber nå sammen med tilsynet for vurdere hva dette tiltaket vil kreve av økte ressurser.

– Mer omfattende markedsovervåking og etterforskning av flere mulige lovbrudd, vil kunne styrke konkurransen i dagligvarebransjen, sier konkurransedirektør Lars Sjørgard. – Det er bedriftene selv som har ansvaret for at de opererer innenfor konkurranseloven, men økte ressurser til håndheving er viktig for å oppnå dette, sier Sjørgard.

Konkurransetilsynet har den siste tiden brukt mye tid og ressurser på å innhente fakta om leverandørenes innkjøpspriser til dagligvaremarkedet. Vurdering av hvilke konsekvenser eventuelle forskjeller i innkjøpspriser har, vil være en prioritert oppgave for tilsynet framover.

Styrket håndheving av konkurranseloven vil være et av tiltakene i den kommende stortingsmeldingen om handelsnæringen.

4 Faktaark om varehandelen

- Varehandelen er den største sysselsetteren i privat næringsliv og sysselsetter rundt 376 000 personer i Norge (2017), tilsvarende rundt 302 000 årsverk. Som andel av årsverk i Fastlands-Norge, utgjør dette 13 pst.
- Næringen består av 72 100 virksomheter. Det vil si at 1 av 8 virksomheter i Norge er i handelsnæringen.
- Handelsnæringens bidrag til norsk verdiskaping var i 2017 på rundt 240 mrd. kroner, og den er dermed den største tjenesteytende næringen i privat sektor. Næringen bidrar til rundt 10 pst. av den totale verdiskapingen i Fastlands-Norge.
- Varehandelens betydning for verdiskapingen og sysselsettingen i norsk økonomi er redusert. Mens varehandelens bidrag til BNP var på 13 pst. i 1990, var dette redusert til 10 pst. i 2017. I 1990 arbeidet rundt 15 pst. av de sysselsatte i Fastlands-Norge innenfor varehandelen. I 2017 var dette tallet 13 pst.
- Dagligvare er den største bransjen innenfor detaljhandelen. NorgesGruppen hadde i 2017 en markedsandel på 43,1 pst., Coop 29,7 pst., REMA 23,4 pst. og Bunnpris 3,8 pst.
- Fra 1990 og frem til 2017 har verdiskapingen innenfor varehandelen nesten tredoblet seg.
- Produktivitsutviklingen i varehandelen har gjennomgående vært høyere enn gjennomsnittet i norsk næringsliv siden 1970-årene. Næringen har dermed vært en viktig bidragsyter til produktivitsveksten i norsk økonomi de siste tiårene.
- Varehandelen gjennomgikk en kraftig restrukturering på 1990-tallet. Hardere konkurranse, kjededannelse og franchisedrift, økt bruk av IKT og avvikling av småbutikker til fordel for store kjøpesentre bidro til sterk produktivitsvekst.
- Ifølge SBB har 77 pst. av befolkningen handlet på nett de siste 12 månedene (2018). Flest netthandlere er i aldersgruppen 25–44 år.
- Verdien av husholdningenes netthandel fra utlandet er av SSB anslått til om lag 22 mrd. kroner i 2017. Kjøp av varer under grensen for deklareringsgrensen (350-kronersgrensen) utgjorde 11,2 mrd. kroner i 2015. Anslaget øker til 18,4 mrd. kroner i 2017.
- En indikator på veksten i netthandelen er den kraftige økningen i pakker som fraktes, først og fremst på vei til kundene, men også som returer fra kundene. Hver tiende nordiske nettkunde returnerer minst én vare per måned.
- De siste årene har det vært en utvikling der stadig flere kjedebutikker har nettbutikker. I 2018 hadde 68 pst. av alle kjedene fysiske butikker og nettbutikker.

- Kina har hatt en sterk vekst i konsumet de siste årene og et voksende marked for handelsnæringen. I 2018 hadde Alibaba 500 mill. årlige brukere på sine plattformer og 420 mill. årlig brukere av betalingsløsningen Alipay. Selskapet forventer at om lag 50 pst. av alt internettsalg i verden vil skje i Kina i 2019.